

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра країнознавства та туризму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана/директора інституту
з навчальної роботи
Географічний
факультет
« 30 » _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПОЛІТИЧНА ГЕОГРАФІЯ

для студентів

галузь знань

10 – Природничі науки

(шифр і назва)

спеціальність

106 – Географія

освітній рівень

бакалавр

освітня програма

урбаністика та міське планування

вид дисципліни

вибіркова

Форма навчання

денна

Навчальний рік

2021/2022

Семестр

6

Кількість кредитів ECTS

3

Мова викладання, навчання
та оцінювання

українська

Форма заключного контролю

залік

Викладач: **Стафійчук Валентин Іванович**, кандидат географічних наук, доцент кафедри
країнознавства і туризму

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробник: **Стафійчук Валентин Іванович**, кандидат географічних наук, доцент кафедри
країнознавства та туризму

ЗАТВЕРДЖЕНО

Зав. кафедри країнознавства та туризму

(Ольга ЛЮБИЦЕВА)

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Протокол № 1 від «30» серпня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол від «30» серпня 2021 року № 6

Голова науково-методичної комісії

(підпис)

(Наталія КОРОГОДА)

(прізвище та ініціали)

« _____ » _____ 20__ року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – ознайомлення студентів з еволюцією політичної географії, джерельною та актуальною науково-методологічною базою науки; сучасними науковими концепціями, теоріями, підходами до вивчення елементів територіально-політичних систем; політичними процесами та явищами, що відбуваються в територіально-політичних системах різного рівня, у т. ч. з використанням комплексу міждисциплінарних даних. На цій основі підготовка студентів до розв'язання складних спеціалізованих задач та практичних проблем політико-географічного спрямування, що характеризуються комплексністю та із застосуванням сучасних теорій і методів дослідження як у процесі навчання, так і в майбутній професійній діяльності

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. Успішне опанування дисциплін «Географія світу: міста і регіони», «Історична географія».
2. Знання теоретичних основ суспільної і соціальної географії, соціально-політичних студій.
3. Володіння навичками аналізу, синтезу, моделювання ситуації, прогнозування, порівняння та іншими методами суспільно-географічних досліджень.

3. Анотація навчальної дисципліни: Надається інформація про етапи становлення і внесок окремих зарубіжних та вітчизняних дослідників у формування теоретико-методологічної бази політичної географії; еволюцію парадигм, теорій і концепцій науки. Розкривається сучасна структура політичної географії. Аналізуються політико-географічні аспекти глобалізації та структура сучасної політичної карти світу. Суверенна держава розглядається як цілісна територіально-політична система. Висвітлюються наукові підходи політико-географічного вивчення державної території, кордонів, політико-географічного положення, внутрішньої геопросторової будови, столиці. Розглядаються загальні риси політичної географії України та світу.

4. Завдання дисципліни полягає у набутті глибоких теоретичних і прикладних політико-географічних знань завдяки ознайомленню студентів з історією формування і сучасним станом джерельної та теоретико-методологічної бази політичної географії, її різносторонніми проблемами та розумінні і власному осмисленні основних світоглядних концепцій і принципів у навчанні і майбутній професійній діяльності (ЗК-3). У результаті вивчення дисципліни студенти повинні отримати вичерпні знання про державу та інші територіально-політичні системи як об'єкт дослідження політичної географії на різних просторово-часових рівнях; знати понятійно-термінологічний апарат науки та доцільно і критично використовувати його, як і концепції, теорії, ідеї, парадигми політичної географії для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях (ФК-7) та застосовувати її базові знання при вивченні складових географічної оболонки (ФК-2); сучасне політико-географічне положення та позиціонування України; співвідношення політичних сил та їхні ключові цілі в Україні та світі. Студент має закріпити не лише здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, а й застосовувати знання і розуміти основні характеристики, процеси, склад політичної сфери суспільства; усвідомлювати та реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства та цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства, необхідність верховенства права, прав і свобод людини (ЗК-1).

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність*)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Етапи становлення науки та еволюцію парадигм, теорій і концепцій політичної географії; понятійно-термінологічний апарат науки	лекція, семінар	бліц опитування, семінар, підсумкові контрольні роботи, перевірка номенклатури, залік	до 3%
1.2	Внесок зарубіжних представників у розвиток політичної географії	лекція, семінар		до 3%
1.3	Історію розвитку політичної географії в Україні та Київському національному університеті імені Тараса Шевченка	лекція, семінар		до 3%
1.4	Методологічні засади політичної географії	лекція, семінар		до 3%
1.5	Поняття електоральної географії, типи виборчих систем, чинники електоральних уподобань виборців	лекція, семінар		до 3%
1.6	Поняття територіально-політичної системи, підходи до типології ТПС	лекція, семінар		до 3%
1.7	Вплив глобалізації та супутніх їй процесів по політичну сферу суспільного життя	лекція, семінар		до 3%
1.8	Складові сучасної політичної карти світу та окремих історико-географічних регіонів, їх політико-географічні характеристики	лекція, семінар		до 3%
1.9	Основні політико-географічні типології та класифікації держав, державної території, кордонів, столиць, політичних режимів	лекція, семінар		до 3%
1.10	Географію конфліктів на політичній карті світу; передумови, учасників, перебіг і перспективи вирішення найвідоміших конфліктів	лекція, семінар		до 3%
1.11	Співвідношення політичних сил в Україні та ключових регіонах і державах світу	лекція, семінар		до 5%
1.12	Основи політичної географії України та історико-географічних регіонів світу	лекція, семінар		до 5%
2.1	Визначати внесок окремих представників у становлення теоретичної та методологічної бази політичної географії; чітко і критично використовувати терміни, теорії, концепції науки для пояснення явищ і процесів на різних просторових рівнях	семінар	семінар, бесіда, дискусія, реферат, підсумкові контрольні роботи, перевірка	до 5%
2.2	Аналізувати наукову, статистичну і	семінар	перевірка	до 5%

	науково-популярну джерельну базу та застосовувати методи наукових досліджень для вирішення наукових і практичних завдань політико-географічного характеру		номенклатури, залік	
2.3	Застосовувати наукові підходи до вивчення державної території, кордонів, внутрішньої геопросторової будови держави	семінар		до 5%
2.4.	Проводити типології та класифікації об'єктів дослідження за політико-географічними ознаками	семінар		до 5%
2.5	Визначати сучасні роль і політико-географічне положення України та окремих ТПС, у т. ч. із застосуванням методу графів	семінар		до 5%
2.6	Визначати взаємозв'язок сучасних політико-географічних проблем держави з етапами формування її державної території, становленням політичної карти світу та сучасними політико-географічними процесами.	семінар		до 5%
2.7	Вільно орієнтуватися по політичній карті світу та історико-географічних регіонів	семінар		до 5%
2.8	Чітко ідентифікувати і досліджувати певну політико-географічну проблему, процес або явище на різних просторово-часових рівнях	семінар	семінар, есе, іспит	до 5%
3.1	Участь в обговореннях певних політико-географічних проблем, груповий пошук їх вирішення та вироблення практичних навиків проведення групового дослідження	лекція, семінар, бесіда, дискусія	участь в дискусіях та бесідах, есе	до 10%
3.2	Усвідомлення себе членом громадянського суспільства, складовою полікультурної спільноти з дотриманням відповідних норм і моральних цінностей	семінар, бесіда, дискусія		
4.1	Обґрунтування власного бачення проблем і перспектив ТПС України, окремих держав і регіонів світу та розуміння особистої відповідальності за прийнятті рішення	семінар, дискусія	участь у дискусіях, реферат, залік	до 10%
4.2	Виявлення державницької і громадянської позиції при вирішення політико-географічних проблем; відстоювання при цьому цінностей демократичного суспільства та своїх прав і свобод	лекція, семінар, дискусія		

Примітка: 1% = 1 балу

3.Застосовувати моделі, методи і дані природничих і суспільних наук, інформаційних технологій тощо при вивченні формування і розвитку об'єкта і процесів географічної оболонки (ПРН-7)	+		+		+						+	
4.Аналізувати склад та будову природно- і суспільногеографічних об'єктів і систем (відповідно до спеціалізації) на різних просторово-часових рівнях (ПРН-10)						+	+	+				
5.Впорядковувати і узагальнювати матеріали польових і лабораторних досліджень, інтегрувати їх від спостереження до розпізнання, синтезу і моделювання (ПРН-11)				+					+			
6.Знати і пояснювати зміни в географічній оболонці з позицій концепції сталого розвитку (ПРН-15)											+	
7.Втявляти державницьку і громадянську позицію у професійній діяльності, використовувати комунікативні навички і технології, ініціювати запровадження методів комунікативного менеджменту на практиці, вміти реалізовувати свої права і обов'язки як члена суспільства (ПРН-16)										+		+

7. Схема формування оцінки:

7.1.Форми оцінювання студентів: рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами роботи на семінарах, написання 2 підсумкових контрольних робіт, бліц-опитувань, здачі номенклатури, виконання індивідуальних та групових наукових завдань (есе, реферат).

- семестрове оцінювання:

1. Семінари (РН 1.1-4.2) – 10 балів / 6 балів
2. Підсумкові контрольні роботи (тест + відкриті запитання) (РН 1.1-2.8) – 20 балів / 12 балів
3. Здача номенклатури (РН 1.8-1.10, 1.12, 2.4, 2.7, 2.8) – 10 балів / 6 балів
4. Есе (РН 2.8-3.2) – 5 балів / 3 бали
5. Реферат (РН 2.1-2.7, 4.1-4.2) – 10 балів / 6 балів
6. Бліц-опитування (РН 1.1.-1.12) – 5 балів / 3 бали

- **підсумкове оцінювання** у формі заліку. Залік проводиться в письмовій формі у вигляді розгорнутих і тестових завдань. Залік здають лише ті студенти, які впродовж семестру не набрали 60 балів.

Максимальна кількість балів на заліку – **40 балів**, **мінімальна** кількість балів, які додаються до семестрових – **24 бали** (60% від максимальних балів, що відводяться на залік). У випадку коли студент на заліку набрав менше вказаної кількості балів вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час семестру), в екзаменаційній відомості у

колонці “бали за залік” ставиться “0”, а в колонку «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру.

	Семестрова кількість балів	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

- **умови допуску до підсумкового заліку:** *Ті студенти, які набрали впродовж семестру меншу кількість балів ніж критично-розрахунковий мінімум – 20 балів, до складання заліку не допускаються.* Рекомендований мінімум для допуску до заліку – 36 балів: при цьому студент має прийняти участь хоча б у одному семінарі, здати номенклатуру, написати обидві контрольні роботи, есе та реферат.

7.2. Організація оцінювання:

У курсі передбачено дві змістовних частини. Заняття проводяться у формі лекцій та семінарів, передбачені індивідуальні та групові завдання з політико-географічної проблематики. Завершується дисципліна складанням заліку.

Упродовж семестру після завершення відповідних тем (див. тематичний план дисципліни) проводяться підсумкові контрольні роботи (перша включає теми 1-5, друга – 6-11). Підсумкові контрольні роботи проводяться у формі тестів та відкритих запитань і покликані виявити знання і навички отримані при опануванні відповідних тем. Кожна з робіт оцінюється максимум у 10 балів.

На лекціях та семінарах для виявлення рівня засвоєння відповідних знань впродовж семестру проводяться бліц-опитування, які у підсумку формують до 5 балів (підсумковий бал – середнє арифметичне усіх опитувань, кожне з яких оцінюється у 5 балів).

Семінари проходять згідно робочої навчальної програми за передбаченим розкладом і планом. За активність на семінарах студент може отримати до 10 балів (не менше двох відмінних виступів).

Частина часу, що відведена на семінари, передбачає перевірку номенклатури політичної карти. Ці роботи виконуються і здаються день в день за попередньо поданим графіком. Сумарно за них студент може набрати до 10 балів (по 2,5 бали за кожен номенклатурний регіон).

Самостійна робота покликана виявити знання, вміння, комунікації та автономність і передбачає виконання індивідуальних і групових завдань, обговорення актуальних питань політичної географії, аналіз світоглядних концепцій, наративів та дискурсів. Це передбачає:

- написання есе на запропоновану тематику (до 5 балів);
- підготовка і здача реферату на певну політико-географічну проблематику (до 10 балів).

Умови проведення заліку подані вище.

7.3. Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60-100
Незараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	семінари	самостійна робота
Змістовний модуль 1. Історична та теоретична політична географія. Політична карта світу				
1.	Вступ. Тема 1. Історія розвитку політичної географії	2	2	5
2.	Тема 2. Теоретичні основи політичної географії	2		5
3.	Тема 3. Основи електоральної географії як складової політичної географії.	2	2	5
4.	Тема 4. Сучасна політична карта світу та її складові.	4		5
5.	Тема 5. Міжнародні конфлікти та перспективи політичної карти світу.	2	2	5
<i>Разом за змістовний модуль 1</i>		<i>12</i>	<i>6</i>	<i>25</i>
Змістовний модуль 2. Функціональна та регіональна політична географія				
6.	Тема 6. Суверенна держава як цілісна територіально-політична система та її ознаки.	2	2	5
7.	Тема 7. Територія держави.	2		4
8.	Тема 8. Кордони держави.	2	2	5
9.	Тема 9. Політико-географічне положення держави та сучасна система світовлаштування.	2		5
10.	Тема 10. Внутрішня геопросторова будова держави. Столиця.	2	2	5
11.	Тема 11. Політична географія України.	2		5
<i>Разом за змістовний модуль 2</i>		<i>12</i>	<i>6</i>	<i>29</i>
Всього		24	12	54

Загальний обсяг – *90 год.*, в тому числі:

Лекцій – *24 год.*

Семінари – *12 год.*

Самостійна робота – *54 год.*

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА:

А. ОСНОВНА

1. Дністрянський М.С. Політична географія та геополітика України: Навч. посібн. / М.С. Дністрянський – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010.
2. Політична географія та геополітика: Навч. посібник. / Б.П. Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; За ред. Б.П.Яценка – К.: Либідь, 2007.
3. Стафійчук В.І. Політична географія світу: Навч. посібник / В.І.Стафійчук – Херсон: ОЛДІ-Плюс, 2019.
4. Трохимчук С.В., Федунь О.В. Політична географія світу: Навч. посібник / Степан Трохимчук, Олександра Федунь. – 2-е видання, перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2007.
5. Agnew, J. A. Making Political Geography / John Agnew – London: Arnold, 2002.

Б. ДОДАТКОВА

6. Аджемоглу Д., Робінсон Дж. Чому нації занепадають / Пер. з англ. О.Дем'янчука. – 2-е вид., виправл. – К.: Наш формат, 2017. – 440 с.
7. Атлас світу. – К.: ДНВП «Картографія», 2006.
8. Боднар А. Л., Дьогтяр А. М., Трюхан М. О. Делімітація та демаркація кордонів: проблеми, пошуки, рішення / А. Л. Боднар, А. М. Дьогтяр, М. О. Трюхан // Український географічний журнал. - 1998. - №3
9. Глобальні зміни світу – 2025. Доповідь Національної розвідувальної ради США. / Переклад з англ.. М. Комапрницького, Л. Креховецької, Г. Лелів, І. Нетреби, Х. Тимочко. – Львів: Літопис, 2010.
10. Гольцов А. Г. Політична географія: Навч. посібник / А. Г. Гольцов. – К.: МАУП, 2007. – 256 с.
11. Гелд Д., МакГрю Е., Голдблатт Д. та ін. Глобальні трансформації: Політика, економіка, культура. Пер. з англ. Переднє слово Ю. Павленка / Д. Гелд, Е. МакГрю, Д. Голдблатт та ін. – К.: Фенікс, 2003.
12. Данниген Ф. Дж., Бэй О. Самые горячие точки XXI века. Как будут развиваться события / Джеймс Ф. Данниген, Остин Бэй / Перевод с англ. А.Колина – М.: Эксмо, 2014.
13. Дністрянський М.С. Геополітика: Навч. посібник / М. С. Дністрянський – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011.
14. Дубович І.А. Країнознавчий словник-довідник / І.А. Дубович – К.: Знання, 2008
15. Жук П., Мазур Н., Соломонюк Р., Турчак Р. Етнополітична карта світу ХХІ століття: Методичний і предметний коментарі / П. Жук, Н. Мазур, Р. Соломонюк, Р. Турчак – Тернопіль: Мандрівець, 2000.
16. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Роздуми про характер націй в історичному контексті / Пер. з англ. Надія Коваль. – К.: Наш формат, 2017. – 320 с.
17. Колосов В., Мироненко Н. Геополитика и политическая география: Учебник / В. Колосов, Н. Мироненко – М., 2001.
18. Кубійович В. Географія України і сумежних країв / Володимир Кубійович – Краків-Львів, Українське видавництво, 1943. – 516 с.
19. Лажнік В. Й. Невизнані державні утворення як об'єкти сучасної політичної карти світу / В. Й. Лажнік, Л. Л. Корольова // Наук. вісн. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Географічні науки. – 2008. – № 1. – С. 202-211.
20. Мартинюк В. О., Троян С. С. Політична географія та геополітика: Словник-довідник / В. О. Мартинюк, С. С. Троян. – К.: НМЦВО, 2005. – 224 с.

21. Наїм М. Занепад влади: Від владних кабінетів до полів битви й церков, а потім і до держави, або чому сьогодні бути при владі означає зовсім інше, ніж колись / Пер. з англ. О. Дем'янчук. – К.: Форс Україна, 2017. – 448 с.
22. Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії / С.Рудницький – Берлін, 1923.
23. Стафійчук В., Денисенко О. Суспільно-географічні чинники та наслідки перенесення столиць у ХХ столітті / В.Стафійчук, О.Денисенко // Екон. та соц. географія – Вип. 55 – 2005
24. Стафійчук В. І. Вплив глобалізації на політичну сферу суспільного життя / Світове господарство в умовах глобалізації: Монографія / В.І. Стафійчук – К.: ВПЦ «Київський університет», 2004.
25. Стафійчук В. І. Сучасне регіональне політико-географічне положення України / В. І. Стафійчук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Географія: Наук. збірник. – 2017. – №3(68)/4(69). – С.139-144 (195 с.)
26. Хартшорн Р. Политическая география // Американская география / Пер. с англ. / Р. Хартшорн – М., 1957.
27. Boesler K.-A. Politische Geographie / K.-A. Boesler – Stuttgart: Teubner, 1983.
28. Huntington S. The Third Wave / S. Huntington – Norman: Oklahoma University Press, 1991.
29. Kjellen R. Der Staat als Lebensform / Rudolf Kjellen – Berlin, 1924. – St.204-208.
30. Key Concepts in Political Geography / Carolyn Gallaher, Carl T.Dahlman, Mary Gilmartin, Alison Mountz, Peter Shirlow – Los Angeles|London|New Delhi|Singapore|Washington DC, SAGE, 2012. - 378 p.